

CHÙA MỘT CỘT

Chùa Một Cột là một quần thể kiến trúc gồm ngôi chùa và toà đài giữa hồ, vốn có tên là chùa Diên Hựu và đài Liên Hoa. Đài này từ lâu quen gọi là chùa Một Cột. Chùa xa nằm ở phía Tây thành Thăng Long, thuộc thôn Ngọc Thanh, Ngọc Hà, nay là địa điểm phía sau Lăng Bác. Chùa được dựng trên một hồ hình vuông, giữa hồ có một cột đá, cao chừng hai trượng, chu vi chín thước, đầu trụ đặt một toà chùa ngồi nhỏ, hình như một đoá hoa sen dưới nước mọc lên vì thế chùa có tên là chùa Nhất Trụ hay chùa Một Cột. Chùa được xây dựng từ năm 1049, tức năm đầu niên hiệu Sùng Hưng Đại Bảo vua Thái Tông nhà Lý. Tục truyền khi ấy vua Thái Tông tuổi đã cao mà cha có con trai nên thường đến cầu tự ở các chùa. Một đêm vua nằm chiêm bao thấy đức phật Quan Âm hiện trên đài hoa sen trong một cái hồ vuông ở phía Tây thành, tay bế một bé trai đưa cho nhà vua. Sau đó quả nhiên nhà vua sinh con trai. Thấy ứng nghiệm, vua liền sai lập chùa để thờ phật Quan Âm. Khi chùa làm xong vua triệu tập toàn bộ các tăng ni phật tử ở kinh thành đứng chầu xung quanh, tụng kinh suốt bảy ngày đêm và lập thêm một ngôi chùa lớn bên cạnh để thờ chư phật gọi là chùa Diên Hựu.

Năm 1105, vua Lý Nhân Tông cho sửa lại chùa, dựng lên một cây tháp bằng đá trắng trước chùa Diên Hựu gọi là tháp Bạch Tuynh. Tháp cao 13 trượng. Từ tháp vào chùa Một Cột đi bằng một hành lang cầu vồng. Mỗi tháng hai ngày Rằm, mồng Một, nhà vua cùng các hậu, phi, cung tần và cận thần tới chùa lễ phật. Đặc biệt cứ đến ngày 8 tháng Tư âm lịch hàng năm là ngày Phật sinh, nhà vua lại ngự ra chùa trước một đêm, giữ mình chay tịnh để làm lễ tắm phật ngày hôm sau. Ngày này rất đông các tăng ni phật tử và nhân dân các nơi tới dự, làm nên ngày hội lớn ở kinh đô. Trong ngày này, tại chùa có lễ phóng sinh. Lễ phóng sinh bắt đầu ngay sau lễ tắm phật, nhà vua đứng trên đài cao, tay cầm một con chim thả cho bay đi, sau đó đến các tăng ni và các thiện nam tín nữ đua nhau mỗi người thả một con, bóng chim bay rợp trời.

Sử cũ chép vào năm Long phù thứ tám (1108), nhà vua cho xuất kho một vạn hai ngàn cân đồng để đúc một quả chuông lớn gọi là Giác thể chung (chuông thức tỉnh người đời), để treo ở chùa Diên Hựu. Lại xây một toà Phương đình bằng đá xanh cao tám trượng, trên nóc đình đóng những gióng sắt to để treo chuông. Nhg chuông đúc xong đánh lại không kêu nên đành bỏ ngoài ruộng. Lâu ngày bị lãng quên, chuông thành tổ của rùa, vì thế chuông có tên Quy điện.

Năm 1922 trường Viễn đông Bác cổ có sửa chữa lại chùa và giữ đúng theo kiến trúc cũ.

Đêm 11-9-1954, bọn tay sai thực dân Pháp trước khi giao trả Thủ đô cho Chính phủ và nhân dân ta đã cố tình đặt mìn phá hoại chùa. Sau ngày tiếp quản Thủ đô, Chính phủ đã cho chiếu theo đồ dạng cũ, sửa chữa lại.

Tháng 4-1955, chùa Một Cột được dựng hoàn nguyên như cũ. Cho đến năm 1958, nhân dịp Hồ Chủ Tịch đi thăm ấn Độ, nhân dân ấn đã kính tặng người cây Bồ đề của đất Phật và đã được trồng tại sân chùa. (theo trang thủ đô)

Nghìn năm, chùa Một Cột

Một Cột-ngôi chùa bé nhỏ giữa lòng Hà Nội, tương truyền được vua Lý Thái Tổ dựng từ năm 1049. Trải qua những biến thiên lịch sử, sụp đổ và trùng tu, cho đến nay, chùa vẫn như một bông sen nhỏ hết tàn lại mọc, tồn tại như một hình ảnh đẹp của thủ đô nghìn năm văn hiến. Hương sen thơm thoảng và mùi trầm phảng phất trong một buổi sáng sương

Chùa Một Cột ngày nay

như mưa ngâu. Chùa Một Cột. Vẻ thanh tao, mong manh. Ngôi chùa bé nhỏ tưởng như chỉ đủ che nắng mưa cho những bát hương lập lờ, trên ao nước. Không hầm hào tường thành bao quanh như cung điện, không cửa sắt canh phòng, không lũy tre gai góc và cổng làng xô lệch. Chùa Một Cột vẫn đứng đây trong buổi sáng mùa thu trong thời gian luân chuyển vô bờ.

Nhà sử học Dương Trung Quốc cho biết: "Phát hiện khảo cổ học gần khu chùa Một Cột cho ta một hình dung kiến trúc quanh chùa. Rất nhiều những cung điện nguy nga từng nằm quanh đó". Cung điện, trăm nghìn cột mẹ cột con đá tảng hoa sen lưng rùa khắc tạc lại yếu tố hơn ngôi chùa gỗ cắm một cột xuống ao bùn.

Kỷ niệm một nghìn năm Thăng Long Hà Nội, nhiều cuộc khai quật khảo cổ đang được triển khai. Những người thợ vô danh và các nhà nghiên cứu đầy tước vị đào bới tìm kiếm chẳng mấy khó khăn trong đất Thăng Long xưa, và dường như lần nào cũng thế, đụng phải trăm nghìn mảnh vụn, gợi nhớ cung điện nguy nga tráng lệ được ghi vào sử sách các triều đại. Chúng có thể nằm dưới đường nhựa, quanh móng ngôi nhà chung cư cũ kỹ thiếu nước và ánh sáng, những bách hóa tổng hợp ẩm mốc, nhà vệ sinh công cộng xếp hàng, chợ xanh chợ cóc, đôi cây hiu quạnh lác đác kim tiêm...

Chúng có thể là những bức tượng sứ đầu, các mảnh sành, những nắm tro chưa tàn, đôi khi là mảnh vụn di hài cũ kỹ không thể xác định danh tính dù áp dụng công nghệ ADN. Thỉnh thoảng trên báo người đọc lại thấy một mẩu tin khai quật khảo cổ mang tính phát hiện hoặc khẳng định có giá trị. Giới săn đồ cổ được phen thấp thỏm. Hà Nội lúc này không phải một nương dâu, nhưng dưới những mét đất, trầm tích hàng nghìn năm kinh đô, trải qua nhiều triều đại vàng to nhỏ, đào cho hết biết bao nhiêu gánh?

Thành phố đang chuẩn bị xây dựng nhà bảo tàng quy mô dành cho riêng mình. Hà Nội vẫn chưa có bảo tàng riêng. Tôi nói với một người chơi đồ cổ: "Hằng ngày cả triệu cái xe máy đi trên các kho báu ông ạ. Đêm đêm ngáy vo vo trên đó". Người bạn chơi đồ cổ không háo hức cho lắm, đôi mắt anh như con chim cú lạnh lẽo, giọng tiếc rẻ: "Mười phần hy vọng còn được vài ba. Năm ngàn ấy nằm trong đất rồi. Chỉ nội đất cựa cũng nứt gãy hết cả".

Tôi đã đến chơi chùa Một Cột lần này là thứ bao nhiêu nhỉ? Tôi chỉ có thể hỏi mình, và tự trả lời "không nhớ". Có lần đi vì muốn tới ngắm chùa, có bữa thấp hương, hôm tiện đường không hiểu sao tạt vào ngôi dưới gốc cây chục phút. Nơi này, chùa vẫn nhỏ nhoi đứng bên trong dòng sông Cả nước đỏ ối cuộn lên. Ngôi chùa bất tử. Vì sao nhỉ, vì sao nó như cô Tấm mấy lần hóa kiếp, như nàng Kiều dù trăm mình xuống sông Tiền Đường vẫn còn trở lại cuộc đời.

Một người nghiên cứu sử như ông Dương Trung Quốc cũng đã tò mò trước vẻ muôn tuổi của chùa Một Cột chứ chẳng phải đám chúng tôi. Ông bảo tôi: "Chùa chẳng có yếu tố vật thể nào cổ cả! Hà Nội giải phóng được bao nhiêu năm thì cái chùa trùng tu bấy nhiêu tuổi. Chùa làm lại hoàn toàn. Nhưng những giá trị phi vật thể của nó... vẫn y như cũ thì phải ông ạ".

1954, thực dân Pháp thảm bại ở Điện Biên Phủ tìm đường chạy về nước. Việc cuối cùng khi rời khỏi đất nước mà họ đã xâm lược mấy lần không xong, đấy là phá chùa Một Cột. Cái chùa bé nhỏ bao năm gần như hoang phế giữa ruộng ngô. Một tiếng nổ. Tờ báo *Tia Sáng* trong nội thành đưa tin: "Hồi 7 giờ tối ngày 10-9-1954 văn hóa Việt Nam đã chịu một tang đau đớn, chùa Một Cột di tích liệt hạng của Hà Thành đã sụp đổ sau một tiếng long trời lở đất".

Cách đây mấy năm, tôi được cơ quan cho đi xem phong cảnh Hàn Quốc. Ra sân sau Đại sứ quán chơi thật bất ngờ, đứng im, trước chùa Một Cột. Chùa to như thật. Đếm đi đếm lại cũng chỉ một cột. Không có đất đào hồ, chùa dựng trên bãi cỏ, dưới đặt mấy cái ghế đá để ngồi tiếp khách. Nhìn lên cao. Chắc không hương khói thường xuyên và thiếu sự trụ trì nên chùa Một Cột này có cửa đóng, mở. Tuổi của chùa cũng đã kha khá, dựng trước 1975. Một người bảo tôi: "Không giống mô típ kiến trúc Hàn Quốc". Cung điện chùa chiến Hàn Quốc nhiều đá tảng.

Chùa Một Cột ở Hà Nội được dựng công phu hơn nhiều so với chùa phiên bản tại Đại sứ quán bên Hàn Quốc, tuy cùng dựng trong thế kỷ trước. Giải phóng Hà Nội ngày 10-10-1954, công trình trùng tu đầu tiên của ngành văn hóa, thể theo nguyện vọng quốc dân, chính là chùa Một Cột.

Trải qua chiến tranh, qua các triều đại những trận chiến phân tranh địa giới khốc liệt, ngôi

chùa như một bông sen hết tàn lại mọc. Nó không thuộc về cái lịch sử mà ta dễ dàng chia đoạn, nơi thời gian và văn hóa đôi khi như đứt quãng. Nó cũng vượt ra khỏi lãnh địa của một tôn giáo lúc thịnh lúc suy. Chùa đã thuộc về miền nào đó trầm mặc của con người, bất tử như thiên nhiên con cò con vạc.

Không biết từ bao giờ ngôi chùa riêng của vua đã thành của cuộc đời. Bà con bạn bè xa gần tới Hà Nội tôi thường đưa thăm hồ Gươm và chùa Một Cột. Ai cũng ngạc nhiên: "Chùa nhỏ thế này thôi à". Vâng, nhỏ thế thôi. Hình vuông, bằng gỗ, được nâng bởi tám cánh gỗ vươn ra từ cột trụ như những cánh sen. Mỗi cạnh vòm vên ba mét. Hồ nước, cũng vuông vức, mỗi cạnh hai mươi mét (căn hộ chung cư hiện nay rộng khoảng 60 - 120 mét vuông), hồ nhỏ như lọ hoa.(Nhân Dân)

2002© Copyright by Saigon Internet Center. All rights reserved.
140 Bui Thi Xuan District 1 - HCMC - Vietnam
Contact us: sgn@saigonnet.vn